

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในเขตปกครองของ องค์การบริหารส่วน ตำบลยางสูง อำเภอชาวนารักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร โดยการเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามจากการสุ่มด้วย ตัวอย่างจำนวน 101 ครัวเรือน 9 หมู่บ้าน ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายภาครัฐที่ดำเนินงานแก้ไขปัญหา ความยากจน รวมตลอดไปถึงปัจจัย แนวคิด พฤติกรรมของเกษตรกรในการดำเนินการก่อนและหลังการได้รับความ ช่วยเหลือตามแนวคิดของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้ สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน

ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ถึงร้อยละ 84.62 ทำสัญญาเงินกู้คิดเป็นร้อยละ 100 และค้ำประกันด้วยบุคคลคิดเป็นร้อยละ 60.61 ซึ่งการค้ำประกันนั้น มิได้มีการจำกัดในส่วนของมูลค่าในการค้ำประกันไว้ เมื่อพิจารณาถึงการค้ำประกันจะเป็นกรณีให้ผู้ค้ำประกันผูกพัน ตนต่อเจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระ ประกอบกับการฟ้องร้องในทางกฎหมายจะต้องมีหลักฐานเป็น หนังสือจึงจะสามารถฟ้องร้องตามเอกสารได้ จึงเป็นที่มาของการทำสัญญาเงินกู้ ดังนั้นเมื่อไม่สามารถทำการชำระ หนี้ได้ก็ต้องถูกดำเนินคดีในทางกฎหมายต่อไป ลูกหนี้สามารถถูกฟ้องให้ชำระหนี้ได้ทั้งในทางแพ่ง (กรณีนี้รวมไม่ ถึง 1,000,000 บาท) และในคดีล้มละลาย (กรณีนี้รวมตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป) เมื่อถูกพิพากษาให้ชำระหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์(คดีล้มละลาย) หรือเจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีแพ่งจะดำเนินการยึดทรัพย์เพื่อขาย ทอดตลาดต่อไป และนำเงินที่ได้นั้นไปชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ แต่ถ้าลูกหนี้หรือผู้ค้ำประกันไม่มีทรัพย์สินให้บังคับคดี เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถดำเนินการใดๆต่อไปได้ ดังนั้นการใช้บุคคลค้ำประกันจึงถือได้ว่ามีความเสี่ยงสูงกว่าการใช้ หลักทรัพย์ค้ำประกันการชำระหนี้เงินกู้ยืม เพราะเมื่อผิดนัดชำระหนี้สามารถจะบังคับเอาจากทรัพย์นั้นได้โดยตรง ในฐานะเจ้าหนี้มีประกันแต่ขั้นตอนในการประกันด้วยทรัพย์นั้นส่วนใหญ่จะเป็นที่ดิน โดยวิธีการจำนองเพื่อประกัน การชำระหนี้แต่ขั้นตอนมีความยุ่งยากและต้องใช้เวลาอันจึงไม่ได้รับความสนใจ

ส่วนกรณีผู้ตอบแบบสอบถามมีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินแบ่งออกเป็นผู้ที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งเดียวกับ ผู้ที่มีการกู้จากหลายแหล่ง ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ในส่วนของคุณสมบัติของผู้กู้ประกอบพฤติกรรมของผู้ให้กู้ที่ จะส่งผลทำให้ผู้ให้กู้ไม่ได้รับเงินกู้คืน กล่าวคือ ก่อนที่จะให้กู้ยืมเงินผู้ให้กู้ได้มีการสอบถามผู้กู้ว่ามีหนี้เดิมอยู่หรือไม่ คิดเป็นร้อยละ 58.33 ซึ่งผู้กู้ร้อยละ 61.54 ยังคงเป็นผู้มีหนี้เดิมอยู่ แต่ผู้ให้กู้ถึงแม้จะทราบว่าผู้กู้มีหนี้เดิมอยู่แต่ก็ ยังให้กู้ยืมคิดเป็นร้อยละ 92.86 โดยส่วนใหญ่ต้องการเพียงดอกเบี้ยร้อยละ 78.57 อันนำมาสู่แนวโน้มนโยบายในการ พักการชำระหนี้ของรัฐบาล ที่ให้ลูกหนี้จ่ายเฉพาะดอกเบี้ย 2 ปีและในปีที่ 3 จ่ายเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย ดังกล่าวใน มิติผู้ให้กู้อาจเกิดภาวะขาดทุนหรือเป็นหนี้สูญได้ เพราะส่วนใหญ่การค้ำประกันนั้นใช้บุคคลและเกษตรกรก็จะถูก ฟ้องร้องยึดทรัพย์เพราะไม่สามารถชำระหนี้ได้เช่นกัน ดังนั้น วิธีการในการแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรโดยให้กู้ยืม เงินเพิ่มขึ้นส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นตามเงินต้น จึงมิใช่วิธีการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรที่ยั่งยืน

นอกจากนั้นยังพบว่าผู้กู้ยืมเงินมิได้นำเงินกู้ไปใช้ในการทำเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะมีบางส่วนถูกใช้ ไปในเรื่องของการซื้ออุปกรณ์ในการประกอบอาชีพคิดเป็นร้อยละ 5.81 ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกคิดเป็นร้อยละ

5.81 ใช้ในการบริโภคในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 44.19 ซื้อรถยนต์คิดเป็นร้อยละ 4.65 ซื้อรถจักรยานยนต์คิดเป็นร้อยละ 1.16 ใช้ในการศึกษาบุตรคิดเป็นร้อยละ 37.21 ใช้ในการรักษาโรคคิดเป็นร้อยละ 5.81 และ อื่นๆคิดเป็นร้อยละ 5.81 ดังนั้นการกู้ยืมเงินของเกษตรกรมีได้เพื่อประกอบอาชีพแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีส่วนในเรื่องของการใช้เงินสำหรับค่าใช้จ่ายอื่นๆด้วย ซึ่งพบว่าการใช้เงินของเกษตรกรเป็นการใช้เงินที่ไม่ออกดอกออกผลหรือทำให้เกิดเงินได้ในทางที่จะนำมาชำระหนี้ ประกอบด้วยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คนคิดเป็นร้อยละ 54.5 ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามแนวความคิดของพระคัมสัน เจริญวงศ์ ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ภาระหนี้สินของครัวเรือนในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี โดยกล่าวว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีภาระหนี้สินของครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น จะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคและอุปโภคเพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการมีภาระหนี้สินของครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นจะมีการใช้จ่ายต่างๆเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและครัวเรือน เช่น ซื้อรถจักรยานยนต์ ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องมือทำการเกษตร ทุนการศึกษาบุตร เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสที่มีหนี้สินให้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การที่ผู้กู้ยืมยังคงมีค่าใช้จ่ายอื่นๆจึงถือได้ว่ามีโอกาสในการก่อหนี้เพิ่มขึ้น

จากแนวทางเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมุ่งเน้นส่งเสริมเกษตรกรให้ยั่งยืน มาสู่แนวคิดของกองทุนและการจัดสวัสดิการโดยชุมชน อันเป็นแนวคิดที่ทำให้เกิดรูปแบบของกองทุนและการจัดสวัสดิการรูปแบบต่างๆในชุมชน ภายใต้แนวคิดที่ว่า 1 แนวความคิดเรื่องการรวมคนในชุมชนให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยรวมคนที่มีฐานะแตกต่างกัน เพื่อใช้ความต่างทางเศรษฐกิจเป็นทุนและเงื่อนไขในการดำเนินการ แนวคิดที่ 2 แนวความคิดการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินเพราะคนจนในชุมชนยังคงอยู่ในวงจรแห่งความยากจน จึงขาดแคลนเงินทุนเพื่อการลงทุน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้คนในชุมชนรวมกลุ่มออมเงินแล้วนำไปทำทุน ซึ่งเป็นทางออกแนวทางหนึ่งของการแก้ไขปัญหาความยากจน แนวคิดที่ 3 แนวความคิดในการนำเงินทุนไปดำเนินการด้วยความขยัน ประหยัด และถูกต้องเพื่อให้ได้ทุนคืนและมีกำไรเป็นรายได้ แนวคิดที่ 4 แนวความคิดในการลดต้นทุนในการครองชีพโดยการรวมตัวกันซื้อและขายสามารถลดต้นทุนในการซื้อสินค้าในการอุปโภคบริโภคและปัจจัยการผลิตได้ แต่ปัจจุบันหาอาจเป็นเช่นนั้นไม่ จึงทำให้การบริหารจัดการกองทุนมิได้เป็นไปตามแนวคิดและยังคงมิได้มีการลดคนที่ยากจนในชุมชนแต่อย่างใด กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ในครัวเรือนประมาณ 5,000-10,000 บาทต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 43.6 แต่กลับมีรายจ่ายต่อปีประมาณ 60,000 -150,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 45.5 ซึ่งมีค่าใช้จ่ายมากกว่ารายได้ และเป็นที่น่าสังเกตอีกว่าชำระหนี้เงินกู้ได้ตรงเวลาที่กำหนดถึงร้อยละ 87.12 นั้น เป็นเพราะถ้าชำระหนี้ไม่ตรงต่อเวลาจะไม่ให้กู้ยืมเงินต่อ ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ผู้กู้ยอมรับได้เฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี การค้าประกันเงินกู้ส่วนใหญ่ใช้บุคคลค้าประกัน จึงไม่มีความยุ่งยากและการดำเนินการก็ไม่นานเท่ากับการนำที่ดินมาค้าประกัน เพราะจะต้องไปทำสัญญาที่กรมที่ดินและต้องใช้เวลานาน เกิดความยุ่งยากต่อผู้กู้และผู้ให้กู้ยืม ดังนั้นจากผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 86 ครัวเรือน เป็นการกู้ยืมเงินมาเพื่อใช้ในการชำระหนี้คิดเป็นร้อยละ 2.33 ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกคิดเป็นร้อยละ 5.81 ใช้ในการบริโภคในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 44.19 ซื้อรถยนต์คิดเป็นร้อยละ 4.65 ซื้อรถจักรยานยนต์คิดเป็นร้อยละ 1.16 อันเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวถือเป็นปัจจัยในการมีหนี้สินเพิ่มของเกษตรกร จึงมิได้ทำให้เป็นการลดคนที่ยากจนในชุมชนแต่อย่างใด เพราะมิได้ใช้จ่ายอย่างประหยัดและดำเนินการเพื่อให้ได้ทุนคืนโดยมีผลกำไรตอบแทนตามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนของการบริหารจัดการของผู้กู้และผู้ให้กู้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กู้ยืมเงินคิดเป็นร้อยละ 98 จำนวนเงินมากกว่า 100,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 54 โดยให้ใช้คืนเป็นตัวเงินคิดเป็นร้อยละ 100 ดังนั้นแม้ว่าจะมีผลผลิตทางการเกษตรก็จะต้องไปบริหารจัดการให้เป็นรูปของตัวเงินเสียก่อนจึงจะสามารถชำระหนี้ได้ ถึงแม้ว่าผู้กู้จะได้เงินมาแล้วและนำเงินไปใช้ปรับปรุงพื้นที่ในการเพาะปลูกมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 77.91 ซึ่งผลตอบแทนจะได้เป็นพืชผลทางการเกษตร แต่กลับนำไปชำระหนี้โดยตรงไม่ได้ ดังนั้นในขั้นตอนดังกล่าวองค์กรผู้ให้กู้ยืมจึงควรมีมาตรการรองรับเพื่อลดภาระให้แก่ลูกหนี้ อันจะเป็นการส่งผลให้เจ้าหน้าที่ได้รับการชำระหนี้ครบเต็มตามจำนวน

5.2 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาตามแนวความคิดของหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร พบว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของเกษตรกร ภายใต้แนวคิดให้มีการจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในการพัฒนาเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นอิสระ โดยการรวมตัวกันเป็นองค์กรเกษตรกร ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อทำแผนหรือโครงการและขอรับการสนับสนุนจากกองทุน ซึ่งแผนหรือโครงการจะมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การดำเนินงานส่งผลให้เกษตรกรได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาสภาพชีวิตและความเป็นอยู่อันเป็นจุดมุ่งหมายหลักของพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

เมื่อได้มีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอันเป็นแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลยางสูง อำเภอขามเฒ่าสุพรรณบุรี จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าพฤติกรรมของเกษตรกรในการดำเนินการก่อนและหลังการได้รับการช่วยเหลือตามแนวคิดของหน่วยงานภาครัฐ คือ ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ 51-60 ปี เป็นเพศหญิง นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพในครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัว มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน โดยมีรายได้ต่อเดือนต่อครัวเรือน 5,000-10,000 บาท แต่มีค่าใช้จ่ายต่อปีต่อครัวเรือนประมาณ 60,000-150,000 บาท ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อทำการเกษตรเพราะมีอาชีพหลักในครัวเรือนคือทำเกษตรกรรม และประกอบอาชีพนี้มาแล้วมากกว่า 15 ปี พืชหลักที่ปลูกไม่ใช่ผัก พืชไร่ไม่ผลและข้าว ในครัวเรือนไม่มีการเลี้ยงสัตว์เป็นรายได้เสริม และเงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพหรือกิจการส่วนใหญ่มาจากเงินกู้จากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่สหกรณ์ ธกส. ธนาคาร

ในส่วนของนโยบายภาครัฐในการดำเนินงานของหน่วยงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนพบว่าจากข้อมูลเฉพาะคุณสมบัติผู้กู้หรือเคยกู้ยืมเงินเพื่อทำการเกษตร ปัจจุบันในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ต่อครัวเรือนมากกว่า 100,000 บาท และไม่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นส่วนใหญ่ไม่มีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่น ในแต่ละครัวเรือนประกอบไปด้วยสมาชิกประมาณ 4 คน มีทั้งผู้ที่มีรายได้และไม่มีรายได้ มีพื้นที่ในการทำเกษตรหรือเลี้ยงสัตว์เป็นของตัวเอง ปัจจุบันมีหนี้สินต่อครัวเรือนเฉลี่ยมากกว่าครัวเรือนละ 100,000 บาท สาเหตุมาจากการซื้อปุ๋ยมากที่สุด นอกจากนั้นในแต่ละครัวเรือนถึงแม้จะมีหนี้สินเป็นจำนวนมากแต่ก็ยังมีเงินออม เพราะเป็นเงื่อนไขของการกู้ยืมเงิน อย่างไรก็ตามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าจะมีหนี้สินและมีอาชีพเกษตรกรก็ยังไม่มีความคิดในการเปลี่ยนแปลงอาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

ส่วนข้อมูลแหล่งที่ให้กู้ยืมในส่วนของผู้ให้กู้ โดยผู้ตอบแบบสอบถามได้มีการกู้ยืมเงินจากผู้อื่น ผู้กู้ได้มีการกู้เงินมากกว่า 1 แหล่ง อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารออมสิน กองทุนหมู่บ้านสหกรณ์ เป็นต้น ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นแหล่งเงินกู้ที่มีครัวเรือนกู้ยืมมากที่สุด โดยแหล่งเงินกู้ยืมส่วนใหญ่มีการทำสัญญาเงินกู้และต้องมีหลักประกันในการชำระหนี้ อย่างไรก็ตาม การกู้ยืมเงินของ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะมีหนี้เดิมอยู่ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้ว่าจะทราบว่ายังมีหนี้เดิมอยู่แต่ก็ยังให้กู้ยืมเงิน เพราะวัตถุประสงค์ของผู้ให้กู้จำเป็นต้องการดอกเบี้ย

นอกจากนั้นในส่วนของการบริหารจัดการหนี้สินพบว่า ส่วนใหญ่กู้ยืมเป็นจำนวนเงินมากกว่า 100,000 บาท โดยนำไปใช้ปรับปรุงพื้นที่ในการเพาะปลูกมากที่สุด เมื่อกู้ยืมเงินไปแล้วมีการชำระหนี้ตรงเวลา ชำระเป็นรายปีมากกว่า 100,000 บาทต่อปี แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าภายหลังจากที่มีการให้กู้ยืมเงินแล้ว เจ้าหน้าที่มาตรวจดูการดำเนินงานจัดการทรัพย์สินที่กู้ยืม

จากสมมติฐานที่ว่าประชากรขาดความเข้าใจในการบริหารจัดการกองทุนที่มาจากนโยบายภาครัฐ ประกอบกับในการบริหารกองทุนมักจะเป็นในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยคณะกรรมการจะมาจากบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์จึงเข้ามามีบทบาทต่อการพิจารณาเงิน ส่งผลให้การบริหารจัดการมิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ และยังเป็น การเพิ่มภาระหนี้สินให้แก่เกษตรกรบางรายอีกด้วย จากการศึกษาพบว่า ในส่วนของการบริหารจัดการเงินกู้มิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการแก้ไขความยากจนให้แก่เกษตรกรอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากการพิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้ซึ่งมิได้คำนึงถึงศักยภาพการชำระหนี้ ประกอบกับไม่มีระบบตรวจสอบการบริหารจัดการเงินกู้ว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพราะคำนึงถึงแต่เพียงอัตราดอกเบี้ยเพียงอย่างเดียว ดังกล่าวผู้ให้กู้ อาจเกิดภาวะขาดทุนหรือเป็นหนี้สูญได้ ส่วนเกษตรกรก็ถูกฟ้องร้องยึดทรัพย์สินเพราะไม่สามารถชำระหนี้ได้ อันนำไปสู่แนวทางแก้ไขซึ่งสอดคล้องกับบริบทของชุมชนต่อไปในส่วนของข้อเสนอแนะ

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรให้มีความชัดเจนเพิ่มมากขึ้นในส่วนของการรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรเพื่อเป็นการชำระหนี้แทนตัวเงิน
2. ควรมีการกำหนดวิธีการชำระหนี้ ซึ่งปกติจะใช้เฉพาะแต่แบบรายปีเพราะขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้นควรมีการกำหนดให้เกษตรกรสามารถชำระหนี้ตามความสะดวก โดยสามารถชำระผ่านทางเคาน์เตอร์เซอร์วิสหรือระบบพร้อมเพย์ เป็นรายวัน รายเดือน รายสัปดาห์ เป็นต้น
3. ควรมีการกำหนดนโยบายในการตรวจสอบการใช้ทรัพย์สินที่กู้ยืมว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งการกู้ยืมหรือไม่ และควรมีการกำหนดมาตรการในการบังคับเมื่อไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการก่อหนี้ของเกษตรกร
4. ควรมีการกำหนดนโยบายในการควบคุมการเพาะปลูก รูปแบบ และขั้นตอน เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรในการประกันราคาผลผลิต
5. ควรมีการกำหนดนโยบายชำระหนี้โดยมิใช่หวังแต่เพียงให้ชำระเฉพาะดอกเบี้ยเหมือนโครงการพักการชำระหนี้ แต่ควรมีการช่วยเหลือโดยการนำเงินที่เกษตรกรชำระเป็นดอกเบี้ย ไปหักในส่วนของเงินต้นเพื่อให้เงินต้นลดลง ส่งผลให้การชำระหนี้ของเกษตรกรนั้นได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง

